

В.В.ШИКЕРИНЕЦЬ,

кандидат наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри організації туризму та управління соціокультурною діяльністю, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕТНОТУРИЗМУ НА БОЙКІВЩИНІ

Етнотуризм є ефективним засобом людських цінностей. Це водночас, специфічний вид людської діяльності, мотивацією якого є пізнання краєзнавчих та країнознавчих ресурсів, ознайомлення з цінностями етнографічних груп у місцях їх компактного проживання на території України. Мета етнотуризму полягає у відвіданні будь-якого етнотуристичного регіону нашої держави для ознайомлення з культурою, побутом, традиціями, діалектами, кухнею, образотворчим мистецтвом місцевих жителів.

Необхідно зазначити, що вивчення і розробка теоретико-методологічних основ етнотуризму ще не стало предметом спеціального комплексного дослідження в українській науці. Поза увагою науковців залишаються такі проблемні питання як створення термінологічного апарату і підходів до класифікації етнотуризму як унікального соціально-економічного явища.

Метою даного дослідження є узагальнення теоретико-методологічних засад етнотуризму на Бойківщині. Досягнення визначеної мети зумовило необхідність оцінити ресурсні можливості стосовно активізації етнотуристичної діяльності в окресленому регіоні.

Об'єктом дослідження є етнотуризм в Карпатському регіоні України. Предметом дослідження – процеси становлення та розвитку етнотуризму.

Відродження українських традицій і звичаїв, елементів національної культури, вплив релігії на українське суспільство, особливості менталітету нації, духовно моральний вимір викликає інтерес з боку багатьох фахівців різних напрямів, зокрема духовенства, органів державного та місцевого управління (місьцеве управління – складний різновид публічної влади, який може вводити, як місцеві представницькі та виконавчі органи, так і державну адміністрацію на місцях, що зумовлює сполучення в інституті місцевого управління самоврядних і державних начал[1]), науковців і відображається в чисельних публікаціях, монографіях, виступах.

На сьогоднішньому етапі розвитку етнотуризму особливого значення набувають дослідження історії та культури етнічних та етноконфесійних груп,

які населяють Карпатський регіон. В системі етнічного туризму є спільні риси з релігійним туризмом, що є особливим зацікавленням для туристів з діаспори чи іноземців[2].

Особливого значення в сучасних умовах набуває вивчення стану освоєння туристично-рекреаційних ресурсів та визначення шляхів їх найбільш оптимального використання у тих регіонах, на території яких активно розвиваються різні види туризму і ця галузь визначена як одна з головних у структурі регіональної економіки. До таких регіонів належить етнографічні території: Бойківщина, Гуцульщина та інші.

Впродовж століть землі етнографічних груп українців, перебували у складі декількох чужих держав. Зберігши у побутовому вжитку прадавній, ще з Київської епохи, мовно-культурний пласт й унікальні побутові риси у загальноукраїнському руслі, як підтвердження теорії про спільну етногенетичну основу, продемонстрували потужні енергетичні ресурси у протистоянні колонізації і відстоювання своєї національної ідентичності[3].

Бойківщина – етнографічний район, що займає центральну найбільш освоєну частину Карпат (Бескиди, Горгани, Прикарпаття). В сучасному адміністративно-територіальному вимірі Бойківщина охоплює Долинський, Рожнятівський та частину Богородчанського районів – Івано-Франківської області, Дрогобицький, Самбірський, Сколівський, Старосамбірський, Стрийський та Турківський райони – Львівської області, а також населені пункти Великоберезівського, Воловецького, Межигірського районів – Закарпатської області. Частина бойківських поселень зараз знаходиться у республіках Словаччина та Польща. Часто місце проживання локалізують в умовному трикутнику: Ужгород–Дрогобич–Івано-Франківськ.

Характерними рисами у бойків-українців відзначається житлове будівництво. Бойківська садиба представляє велику споруду, яка під одним дахом, але в окремих камерах поміщає житло, хлів та господарські приміщення. Для накриття господарсько-житлової садиби використовували травостій (комиш, житню солону тощо), що вирізняє їх від гуцульських жител. Доповнює житлово-господарський комплекс доволі широкий та довгий двір, межі якого окреслює дерев'яна огорожа. Бойківські житла споруджувалися з деревини на кам'яних підмостках. Будували будівельним методом «на зруб».

Особливий інтерес на Бойківщині викликають дерев'яні та муровані церкви. «Бойківський» тип церков є початковим варіантом дерев'яних храмів тризрубних, триверхих з шатровими верхами, з кількома залами. До нефа із заходу і сходу прилягають більш вузькі прямокутні зруби бабинці та вівтарна частина, кутові сполучення зроблені вирубною «в ластівчин хвіст».

Традиційний бойківський народний одяг до найновішого часу доніс давню простоту форм і крою. Одяг шили з вовняного сукна і хутра та домотканого полотна. Регіональними особливостями характерні різні галузі традиційної духовної культури жителів бойківського краю. У календарних і сімейних звичаях та обрядах, віруваннях, міфології, народних знаннях, звичаєвому праві простежується нашарування різних епох і уявлень, передусім

тісний зв'язок із життєвими справами людини. Бойківська фольклорна традиція донесла до нашого часу цінні пам'ятки давніх верств усної поетичної творчості українського народу, зокрема колядки, весільні, обрядові пісні, народні балади, уснопоетичні твори, пов'язані змістом із історичними, побутовими подіями.

Має своєрідний характер і традиційне декоративне мистецтво: малярство, вишивка, різьба по дереву, форми і способи прикрашання одягу, розпис писанок. Збереженні на Бойківщині твори народного малярства належать до комплексу унікальних пам'яток української загальнонаціональної художньої культури.

Цінні колекції етнографічних матеріалів зібрані у Музеї етнографії та художнього промислу Інституту Народознавства НАН України (м. Львів), зразки народного будівництва з цього краю у Львівському музеї народної архітектури і побуту.

Однією з активних форм безпосереднього залучення іноземних та вітчизняних туристів у Карпатський регіон України є організація фестивалів дійств, фольклорних свят тощо. Найбільш відомими і масовими етнотуристичними фестивалями в Карпатах є: «Бойківська ватра» (м. Долина), «Бойківська Дрогобичинна» (с. Нагуєвичі), «Карпатський вернісаж» м. Івано-Франківськ), «Карпатія» (м. Львів-Трускавець), «Шешори» (с. Шешори), «Я люблю Карпати» (сmt. Славське), Всесвітні бойківські фестини «З чистих джерел» (м. Турка) та інші.

Підвищений інтерес у туристів викликають фестивалі-свята (дійства), присвячені традиційним релігійно-обрядовим подіям українського календаря: «Святий Миколай дарує свято» (м. Трускавець); «Велика гаївка», «Велика коляда», «Ой, радуйся земле», «Спалах Різдвяної зірки», «Фестиваль вертепів» (м. Львів) та ін.

Заслужують на увагу туристів професійно-ремісничі етнофестивалі: свято бджолярів – свято бойківського меду» (м. Дрогобич), свято виноробів – фестиваль «Червоне вино» (м. Ужгород), свято лісоруба (НПП «Синевир), свято пекарів, фестиваль пивоварів «Львівське пиво» (м. Львів), фестиваль ковалів (м. Івано-Франківськ), фестиваль рибалок (с. Кальне Мукачівського району) та ін.

Зважаючи на особливості сьогодення, етнотуризм виступає в якості механізму самозбереження і само відтворення етнічної культури. Етнотуризм на можна вважати єдиною формою виявлення культурного туризму, оскільки даний його різновид настільки багатоаспектний, наскільки різнобарвна мозаїка етносів українського народу. А, започаткування нових етнозаходів доводить, що етнотуризм не просто існує, а й інтенсивно розвивається.

Таким чином, розвиток туризму в Карпатському регіоні, як в одному з провідних в Україні в плані використання туризму як галузі господарювання, знаходиться на стадії постійного динамічного поступу. Потреба подальшого ефективного використання історико-культурного потенціалу регіону вимагає розробки і запровадження заходів системного характеру, спрямованих на: оптимізацію етнофестивального руху із залученням все більшої кількості

ініціативних місцевих територіальних громад до напрацьованих форм культурно-масових заходів; обов'язкове залучення фахівців при плануванні й проектуванні таких заходів з метою підвищення їх конкурентоздатності на національному ринку туристичних продукту; розширення форм культурно-масових заходів як складової культурного туризму; підтримку об'єктів історико-культурної спадщини в належному матеріально-технічному стані, розширення можливостей їх використання зокрема з атрактивною метою[4].

Дослідження підтвердили, що етнотуризм – перспективний інноваційний сегмент внутрішнього туризму в Україні. Карпатський регіон – важлива складова етнокультурного ландшафту країни: відбувається відродження забутих традицій, обрядів, звичаїв, ремесел та промислів. Такий позитивний вплив етнотуризму дозволяє місцевим територіальним громадам, місцевому населенню додатково отримувати матеріальні вигоди та не забувати свої традиції.

Водночас, необхідно створити належні умови для подальшого розвитку етнотуризму, популяризації його в Україні та світі, не допустити повного його знищення, особливо в умовах глобалізації – саме на цих принципах має базуватися майбутній розвиток етнотуризму в Карпатському регіоні.

Більшість науковців вважають, що основними напрямками розвитку етнотуризму в Україні можуть бути: активізація діяльності громадських українських товариств «Бойківщина»; залучення різних етнотуристичних об'єктів до екскурсійного обслуговування; інноваційна діяльність державних і муніципальних музеїв, історико-культурних заповідників, музеїв під відкритим небом, приватних етномuzeїв; організація етнофольклорних фестивалів і свят, як місцевих, регіональних, вітчизняних та міжнародних; створення етнотуристичних центрів у Карпатському регіоні України; залучення благодійних (неурядових) організацій до участі в оптимізації інформаційно-рекламної діяльності для поширення інформації про етнотуристичні можливості осередків народного мистецтва та художніх промислів; засобам масової інформації всіх форм власності сприяти створенню програм з популяризації історико-культурної спадщини, які б висвітлювали етнографічні особливості української держави; органам місцевого управління розширити інформаційне наповнення власних інтернет-ресурсів з метою популяризації національної культури.

Одержані в процесі наукового дослідження результати підтверджують гіпотезу, покладену в його основу, а реалізована мета та завдання дають можливість сформулювати такі висновки, що етнотуризм є: важливим чинником створення ґрунту для національно-культурного відродження і розвитку Карпатського регіону; вдосконалення туристичної інфраструктури регіону; ефективним засобом збереження історико-культурної спадщини; урізноманітненням регіонального туристичного продукту.

При належному підході органів державного та місцевого управління до вирішення окреслених проблем, постійній участі територіальних громад у цьому процесі, вважаємо, Карпатський регіон здатний стати лідером в Україні

не лише за кількістю туристів, які відвідують цей регіон, але й за якістю надання туристичних послуг, зокрема в галузі етнотуризму.

Враховуючи вище викладене, можемо черговий раз констатувати, що проведене наукове дослідження дало змогу визначити, що внаслідок величезної різноманітності умов на території нашої країни можуть бути втілені вжиття всі пропозиції і рекомендації, причому їхня практична реалізація залежить від особливостей того чи іншого регіону, а порушена проблема є актуальною та потребує подальших наукових досліджень з врахуванням інтеграційних процесів.

Література

1. Шикеринець В.В. Становлення та тенденції розвитку місцевого управління в Україні : Монографія / В.В. Шикеринець / [за наук. ред. д. держ. упр., проф. О.Я. Лазора] / Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010 – С. 31.

2. Бочан І.О. Вступне слово про етнотуризм / І.О. Бочан // Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи : Зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (Львів, 2-3 березня 2011 р.) / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Львівський інститут економіки і туризму. – Львів : ЛІЕТ, 2001. – С. 9.

3. Шикеринець В.В. Деякі аспекти розвитку етнотуризму в Україні (на місцевому рівні) / В.В. Шикеринець // Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи : Зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (Львів, 2-3 березня 2011 р.) / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Львівський інститут економіки і туризму. – Львів : ЛІЕТ, 2001. – С. 24.

4. Великочий В.С. Культурний туризм в Івано-Франківській області: сучасний стан і перспективи розвитку / В.С. Великочий // Рекреаційний потенціал Прикарпаття : історія, сучасний стан, перспективи. – Вип. 3 : Мат. міжн. наук. конф. «Туризм і розвиток регіону» (Івано-Франківськ – Яремче, 19-21 жовтня 2011 р.) Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника; гол. ред. – Володимир Клапчук; відп. секр. – Василь Шикеринець. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2011. – С. 9.